

**Podmienky súladu projektu s princípmi desegregácie, degetoizácie a destigmatizácie¹
v prípade prístupu k pitnej vode**

Jedným zo špecifických cieľov **operačného programu Ľudské zdroje** (ďalej len „OP ĽZ“) je zvýšiť počet rómskych domácností k zlepšeným podmienkam bývania, čoho neoddeliteľnou súčasťou je aj prístup k pitnej vode. Prostredníctvom zabezpečenia prístupu k pitnej vode sa **zlepší kvalita bývania a hygieny** obyvateľov v marginalizovaných rómskych komunitách (ďalej len „MRK“).

Prístupom k pitnej vode sa vytvoria podmienky a príležitosti pre plnohodnotnú participáciu MRK na živote spoločnosti a tým aj uplatnenie sa na trhu práce. Nízke štandardy bývania a nedostatočný prístup k pitnej vode sú považované za hlavné determinanty zhoršeného zdravotného² stavu a nízkeho štandardu hygieny³. Podľa zdrojov Atlasu rómskych komunít obyvatelia MRK majú sťažený prístup zdravotne nezávadnému zdroju pitnej vody⁴. V konečnom dôsledku to znásobuje predsudky a stereotypy⁵. Zabezpečením prístupu k pitnej vode pre obyvateľov segregovaných a separovaných rómskych komunít sa dosiahne **zlepšenie životných podmienok** a kvality bývania a hygieny.

Prístup k pitnej vode je **základným ľudským právom**. Valné zhromaždenie OSN⁶ (2010) prijalo uznesenie uznávajúce prístup k čistej vode a sanitácii ako ľudské právo a vyzýva štáty aby poskytli finančné prostriedky a „vynaložili všetko úsilie na zaistenie dostupnej, zdravotne bezpečnej, čistej a cenovo prístupnej pitnej vody a sanitácie **pre všetkých**“. Obsahuje aj ustanovenie o **nediskriminácii**, ktoré hovorí že „spravodlivý prístup k vode, dostatočný z hľadiska množstva i kvality, sa musí zabezpečiť pre všetkých členov spoločnosti, najmä však pre tých, ktorí sú znevýhodnení, alebo pre **sociálne slabšie skupiny alebo jednotlivcov**“⁷. V súlade s **Európskou občianskou iniciatívou**⁸ "voda a hygiena sú ľudským právom! Voda je verejný majetok, nie je tovar!"

V **Aktualizovaných akčných plánoch stratégie Slovenskej republiky pre integráciu Rómov do roku 2020 na roky 2019 – 2020**⁹, je pre oblasť zdravia stanovený globálny cieľ „Znížiť rozdiely v zdravotnom stave medzi MRK a väčšinovou populáciou zlepšením prístupu ku kvalitnej zdravotnej starostlivosti a k ochrane a podpore dobrého zdravia a prevencii chorôb“ s čiastkovým cieľom vzťahujúcim sa k téme prístupu k pitnej vode „Zabezpečiť prístup MRK k zdravotne bezchybnej pitnej vode“.

¹ ÚSVRK, Metodický výklad pre efektívne uplatňovanie princípov desegregácie, degetoizácie a destigmatizácie dostupný na (<http://www.minv.sk/?metodicke-dokumenty-1>)

² Protokol o vode a zdraví, dostupné na (http://www.unece.org/fileadmin/DAM/env/documents/2000/wat/Protocol_Slovak.pdf)

³ Stratégia Slovenskej republiky pre integráciu Rómov do roku 2020

⁴ Atlas Rómskych komunít na Slovensku 2019

⁵ Životné stratégie obyvateľov rómskych osídlení, Zborník vedeckých štúdií, Projekt VEGA 1/0596/10, Nitra 2011, dostupné na: (http://prohuman.sk/files/Zivotne_strategie_obyvatelov_romskych_osidleni.pdf)

⁶ UNECE, dostupné na: (http://www.unece.org/press/pr2010/10env_p24e.html)

⁷ Úrad pre verejné zdravotníctvo, dostupné na: (http://www.uvzsr.sk/index.php?option=com_content&view=article&id=978:udske-pravo-na-pristup-knistej-vode-a-sanitacii&catid=86:pitna-voda&Itemid=92)

⁸ Dostupné na: (<http://www.right2water.eu/>)

⁹ ÚSVRK, <https://www.minv.sk/?strategia-pre-integraciju-romov-do-roku-2020>

Dokument OECD „Posilnenie sociálnej integrácie Rómov na Slovensku“ popisuje, že prístup k pitnej vode a k službám zabezpečujúcim likvidáciu odpadu významne ovplyvňujú výsledky v oblastiach zdravia a vzdelávania¹⁰

V úvode štúdie autorov Daniela Škobla a Richarda Filčáka „*Bariéry v prístupe k pitnej vode ako aspekt sociálneho vylúčenia rómskej populácie*“¹¹ sa uvádza, že „jedným z aspektov sociálneho vylúčenia, ktorý je v slovenskom kontexte analyzovaný len okrajovo, je nedostatočný prístup obyvateľov rómskych osídení k pitnej vode, ktorý priamo ovplyvňuje podmienky bývania, zdravotný stav, výživu, hygienu, školskú dochádzku detí ako aj celkovú kvalitu života a medziľudských vzťahov.

Podpora z OP ĽZ bude smerovať najmä do **lokality** s prítomnosťou MRK, ktoré boli predtým pripojené k menej kvalitnému zdroju pitnej vody alebo neboli pripojené k žiadnemu zdroju pitnej vody.

Autori Daniel Škobla a Richard Filčák v štúdií „*A studňu si nechali zamrznúť...*“. *Lokálne mocenské pole a prístup obyvateľov rómskych osád k pitnej vode*“¹² upozorňujú na nastavenie rozhodovacích procesov na lokálnej úrovni: „Konfigurácia postavenia aktérov v rámci poľa determinuje aj výsledky plánovania pri infraštruktúrnych projektoch. V sociálnej praxi sa rómska osada zjavne nepovažuje za miesto, ktoré by malo byť cieľom rozvojovej intervencie. Rozhodnutie o tom, kde a ako bude budovaný vodovod alebo kanalizácia, je vykonávané z pozície predstaviteľov moci v obci, ktorí konajú v súlade so skupinovými záujmami a alianciami nerómskej majority občanov a voličov, ktorých sú súčasťou.“

Vzhľadom na to, že prístup k pitnej vode chýba v niektorých prípadoch aj v častiach obcí s nerómskou populáciou, je žiadúce predchádzať exklúzií medzi MRK a nerómskou populáciou v rámci podpory intervencií zameraných na prístup k pitnej vode. Z tohto dôvodu je umožnené popri investíciách do zlepšenia prístupu k pitnej vode pre MRK podporiť čiastočne aj investície v častiach obce, ktoré neobýva MRK.

V súlade s **Metodickým výkladom**¹³ pre efektívne uplatňovanie princípov desegregácie, degetoizácie a destigmatizácie (Február 2018) „**princípy desegregácie, destigmatizácie a degetoizácie sú prepojené pojmy**, ktoré sa navzájom aj posilňujú. Pri vyhodnotení splnenia kritéria 3D budú akceptovateľné projekty, len ak výrazne znížia sociálnu vylúčenosť v jednej z uvedených troch oblastí, a zároveň nezhoršujú vylúčenosť v ostatných dvoch.

V praxi to znamená, že žiadateľ musí popísať zámer výrazne zlepšiť situáciu minimálne v jednej z troch oblastí a zároveň vykázať nezhoršenie situácie v ostatných“. Uplatňovanie princípov desegregácie, degetoizácie a destigmatizácie je považované za jeden z **nástrojov dosiahnutia sociálno-ekonomickej integrácie MRK**.

¹⁰ Bednarik, M., S. Hidas and G. Machlica (2019), "Enhancing the social integration of Roma in Slovak Republic", OECD Economics Department Working Papers, No. 1551, OECD Publishing, Paris, <https://doi.org/10.1787/197eb309-en> .

¹¹ Dostupné na:

https://www.researchgate.net/profile/Daniel_Skobla/publication/303826137_Bariery_v_pristupe_k_vode_ako_aspekt_socialneho_vylucenia_romskej_populacie_Barriers_to_access_to_potable_water_as_an_aspect_of_social_exclusion_of_the_Roma_population/links/5756b97008ae10c72b699ee4/Bariery-v-pristupe-k-vode-ako-aspekt-socialneho-vylucenia-romskej-populacie-Barriers-to-access-to-potable-water-as-an-aspect-of-social-exclusion-of-the-Roma-population.pdf?origin=publication_detail

¹² Dostupné na: https://uesa.sav.sk/files/cbs_ii_5_skobla_filcak_248-263.pdf

¹³ ÚSVRK, Metodický výklad pre efektívne uplatňovanie princípov desegregácie, degetoizácie a destigmatizácie dostupný na (https://www.minv.sk/swift_data/source/romovia/publikacie/metodicky-vyklad.pdf)

Priama súvislosť princípov desegregácie, degetoizácie a distigmatizácie vytvára štruktúru **jedného vylučovacieho kritéria**, ktoré sa **povinne posudzuje** ako súčasť procesu administratívneho overovania žiadosti o nenávratný finančný príspevok.

Pre splnenie podmienky súladu projektu s princípmi desegregácie, degetoizácie a destigmatizácie je žiadateľ v ŽoNFP (časť 7 formulára ŽoNFP) povinný popísať:

- A. **lokalitu zabezpečenia dostupnosti k pitnej vode** pre obyvateľov MRK, vrátane počtov obyvateľov MRK. Pod lokalitou sa rozumie **osídlenie**, ktoré predstavuje sídelnú koncentráciu obydlií obývaných prevažne priestorovo alebo sociálne vylúčenými skupinami obyvateľov. Žiadateľ jednoznačne popíše priestorové vymedzenie obyvateľov MRK dotknutých projektom vo vzťahu k obci, t.j. typ osídlenia, ktoré je predmetom projektu, pričom si vyberie z nasledovných možností:
- **osídlenie mimo obce,**
 - **na okraji obce,**
 - **osídlenie v rámci obce,**
 - **obyvatelia MRK integrovaní v rámci obce.**

V prípade umiestnenia obyvateľov MRK **mimo obce**, žiadateľ uvedie aj približnú vzdialenosť osídlenia od obce.

V prípade realizácie projektu vo viacerých osídleniach, žiadateľ uvedie **počet obyvateľov MRK pre každé osídlenie**, resp. počet obyvateľov MRK integrovaných v obci, ktorým sa zabezpečí prístup k pitnej vode.

- B. **formu**, akou je **v súčasnosti zabezpečený** prístup k pitnej vode v obci. Žiadateľ uvedie, aký zdroj vody využíva nerómske obyvateľstvo a aké zdroje vody využíva rómske obyvateľstvo. Zdroje vody žiadateľ vyberie z nasledovných možností:
- vodovod,
 - vlastná studňa,
 - verejný zdroj (verejná studňa, automat/výdajník na vodu),
 - neštandardný zdroj vody (potok, iný nechránený zdroj pitnej vody - voda vytekajúcu z potrubia, voda z cintorína, balená voda z obchodu, prípadne voda z inej domácnosti)

V prípade realizácie **inej formy zabezpečenia prístupu k pitnej vode v riešenej lokalite ako je prevažujúce aktuálne zabezpečenie prístupu k pitnej vode v obci¹⁴**, žiadateľ popíše a preukáže (napr. vyjadrením správcu existujúcej infraštruktúry zabezpečujúcej prístup k pitnej vode; porovnaním prepočtov projektanta pre rôzne alternatívy prístupu k pitnej vode¹⁵), že nie je možné realizovať rovnakú formu zabezpečenia prístupu k pitnej vode v riešenej lokalite, ako je aktuálne zabezpečenie prístupu k pitnej vode v obci.

¹⁴ Príklad situácie – v obci existuje vodovod a predmetom projektu je vrtná studňa v lokalite obývanej obyvateľmi MRK

¹⁵ Príklad – porovnanie nákladov na rozšírenie vodovodnej siete do lokality s obyvateľmi z MRK a nákladov na vrtnie studne

- C. **formu zabezpečenia prístupu k pitnej vode** pre obyvateľov MRK (v súlade s popisom hlavnej aktivity vo výzve). V rámci popisu žiadateľ uvedie, ako navrhnutý spôsob realizácie projektu **najefektívnejšie zabezpečí prístup k pitnej vode** pre najväčší počet obyvateľov MRK v riešenej lokalite. Žiadateľ sa tiež zameria na popis „dostatočnosti¹⁶“ prístupu k pitnej vode vo vzťahu k počtu obyvateľov MRK v riešenej lokalite.
- D. ako prístup k pitnej vode po realizácii predloženého projektu prispeje k desegregácii, degetoizácii a destigmatizácii obyvateľov MRK, napr. **zvýšenie kvality života**, bývania a hygieny, zlepšenie zdravotného stavu, čo vytvára základné predpoklady pre zlepšenie celkovej kvality života a tým sa nepriamo vytvárajú podmienky k integrácii a zúčastňovaní sa MRK na živote celej spoločnosti. Odporúčame žiadateľovi uviesť v tejto časti konkrétne a reálne prínosy pre obyvateľov MRK (t.j. vyhnúť sa citovaniu rôznych príručiek a literatúry).
- E. v prípade, ak žiadateľ bude realizovať **kombináciu aktivít pre rómske a nerómske obyvateľstvo**, je potrebné popísať, ako kombinácia aktivít prispeje k **sociálno-ekonomickej integrácii** obyvateľov MRK v riešenej lokalite s prítomnosťou MRK.
- F. aké žiadateľ plánuje **osvetové aktivity** zamerané na prístup k pitnej vode vo vzťahu k zvýšeniu kvality života obyvateľov MRK; pre zvýšenie efektívnosti, hospodárnosti a účelnosti vynaložených finančných prostriedkov je žiadateľ povinný naplánovať a zorganizovať osvetové aktivity zamerané vo vzťahu k pitnej vode (napr. informačné stretnutia, kultúrne podujatie pri príležitosti Svetového dňa vody, spolupráca s materskou/základnou školou, s asistentmi osvedy zdravia a pod.).
- G. aké príjme opatrenia na zabezpečenie **udržateľnosti¹⁷** prístupu k pitnej vode pre obyvateľov MRK. Plánované opatrenia musia byť konkrétne, vrátane ich stručného popisu (napr. pravidelná kontrola kvality vody, údržba, opravy príslušných zariadení zabezpečujúcich prístup k pitnej vode a pod.).

Odporúčame žiadateľovi vypracovať popis súladu projektu s princípmi desegregácie, degetoizácie a destigmatizácie v ŽoNFP (časť 7 formulára ŽoNFP) v kontexte uvedených písmen a) – g) tejto prílohy, čo do obsahu a rozsahu tak, aby nevznikli pochybnosti o tom, že projekt je v súlade s princípmi desegregácie, degetoizácie a destigmatizácie.

¹⁶ Príklad situácie – počet MRK v danej komunite je 1000 obyvateľov. Žiadateľ realizuje iba jeden výdajný automat na vodu. Žiadateľ popíše na základe čoho vyhodnotil, že nastavený počet výdajných automatov na vodu postačuje pre komunitu, ktorej bude slúžiť.

¹⁷ Prijímateľ zodpovedá za plnenie a vyhodnotenie merateľných ukazovateľov v rámci Realizácie hlavných aktivít Projektu a súčasne zodpovedá za ich udržanie v rámci Udržateľnosti Projektu (5 rokov).